Народна библиотека
'РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ'
ВО СР 821.163.41-32
У раду и ствара
ЛЕСКОВАЦ
600000052
COBISS ©

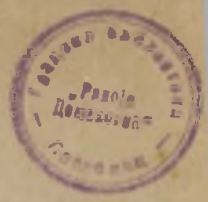

У РАДУ И СТВАРАЛАШТВУ ЛЕЖИ СМИСАО ЖИВОТА

ДЕСЕТ НАЈБОЉИХ ПИСМЕНИХ ЗАДАТАКА РАЂЕНИХ НА ВИШЕМ ТЕЧАЈНОМ И УЧИТЕЉСКОМ ДИПЛОМСКОМ ИСПИТУ 25 ЈУНА 1943 ГОДИНЕ

НАГРАЂЕНИ НАГРАДОМ ПРЕТСЕДНИКА СРПСКЕ ВЛАДЕ И МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

ИЗДАЊЕ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
БЕОГРАД, 1943

a 52 a

Инв. бр. 52

15156

Сигнатура
821.163.41-32/082
37

Презиме и име писца:

ЧУВАЈТЕ КЊИГУ!

НАСЛОВ ДЕЛА:
Уради и стварај лепоту

Место и година издања:
Мени смисао живота Београд 1943

Број карте читаоца	Датум враћања	Примедба	Број карте читаоца	Датум враћања	Примедба
		Научни фонд			

Напредак 3040

52 а
821.163.41-32(082)
ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

РАДУ И СТВАРАЛАШТВУ ЛЕЖИ СМИСАО ЖИВОТА

ДЕСЕТ НАЈБОЉИХ ПИСМЕНИХ ЗАДАТАКА РАЂЕНИХ НА ВИШЕМ ТЕЧАЈНОМ И УЧИТЕЉСКОМ ДИПЛОМСКОМ ИСПИТУ 25 ЈУНА 1943 ГОДИНЕ

НАГРАЂЕНИ НАГРАДОМ ПРЕТСЕДНИКА СРПСКЕ ВЛАДЕ И МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСКОВЦА
Бр 15.156
Струка 37

ИЗДАЊЕ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
БЕОГРАД 1943

ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ — БЕОГРАД 1943

ГРАДСКА БИБЛИОТЕ
РАДОЈЕ ДОМАНОВИ
ДЕСКОВАЦ

ГОСПОДИНУ

МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

Вашом одлуком III бр. 12242/43 стављено нам је у дужност да прегледамо писмене задатке из српског језика рађене 25 јуна 1943 год. на вишем течајном и учитељском дипломском испиту са темом: У РАДУ И СТВАРАЛАШТВУ ЛЕЖИ СМИСАО ЖИВОТА, да их оценимо и да десет најбољих задатака предложимо за награду. Ми смо се тога посла прихватили са задовољством и извршили га савесно. Сматрамо за дужност да споменемо да смо се држали начела да у ужи избор могу ући само радови који одговарају овим основним захтевима: да у њима буде чист и правилан језик, развијен и богат стил, коректан правопис и зрела мисао. Ако задатак ма и један од наведених услова није задовољио, он није могао бити узет у ужи избор. Уколико је пак уза све истакнуте особине дошла до пунијег израза и здрава национална подлога, мисао или детаљ, сматрали смо да рад има још једно важно преимућство.

Са свега изложеног част нам је предложити за награду задатке ових матураната:

1) Миленко Мисаиловић, свршени матурант учитељске школе у Ужицу;

2) Милица Петровић, свршени матурант женске гимназије у Нишу;

3) Бранко Златовић, свршени матурант III мушке гимназије у Београду;

4) Мирјана Татић, свршени матурант II женске гимназије у Београду;

5) Надежда Ђуровић, свршени матурант III женске гимназије у Београду;

6) Крунија Гуцонић, свршени матурант женске гимназије у Шапцу;

7) Петроније Лазаревић, свршени матурант I мушке гимназије у Нишу;

8) Срећко Недељковић, свршени матурант I мешовите гимназије у Чачку;

9) Радомир Матић, свршени матурант гимназије у Зајечару;

10) Ђорђе Кустудић, свршени матурант VIII мушке гимназије у Београду.

Примите, Господине Министре, изразе нашег особитог поштовања.

1 октобра 1943 год.
у Београду

КОСТА ДОШЕН,
директор V мушке гимназије
у Београду

МИОДРАГ С. ЛАЛЕВИЋ,
директор VII мушке гимназије
у Београду

ЉУБОМИР МАТИЋ,
проф. Гимназије Краља Александра у Београду

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ДЕСПОТОВАЦ

МИЛЕНКО С. МИЋАИЛОВИЋ

Цела природа је стваралачки акт најумнијег Бића. Кроз њу, у разним облицима, струји снажна тежња да се одржи: струји живот. Радом створена, природа је усвојила рад као основни закон вечности. Зато нема ниједног живог бића које би могло опстати не радећи ништа, па ма како његов живот изгледао прост и несавршен, и ма како његове потребе биле мале и незнатне. Од амебе па до најсложенијег бића у природи — човека, рад је најизразитија манифестација живота.

Живећи у непрестаном додиру са природом која му је час олакашвала час спречавала живот, човек је своју борбу основао на раду. Кроз развитак те борбе са природом човек се усавршава и све више одмиче од примитивног, пећинског бића... Ничу нове друштвене организације, и рад у заједници ствара прве културне вредности. Тако се човек помоћу рада постепено ослобађао животињског у себи и постао „друштвено биће".

Радећи у заједници човек ствара да би оправдао своје постојање. И тако се рад појединаца слива у заједничко стварање: од детета које ради игром, па до највећих духова, свако оставља трагове иза себе...

Наилазе нове генерације и окружене стварањем предака застају: пред очима су дивне зграде које својом лепотом засењују поред недовршених, и оних кроз чије је зидове прострујало време. Радећи, преци су нас обавезали божанским заветом: „Где ја стадох, ти продужи!" То је заповест оних који су слом-

љени вечним законима прекинули рад да би онима што наилазе оставили и неиспуњене задатке... И ми осећамо да смо везани за оне што су стварали: то је наш понос, ми морамо бити везани за млађе — то је наш циљ! И рад као челична „веза поколења" спаја нас са прошлошћу и вуче у — доба које тек наилази.

Човечја активност се креће у два правца: духовни и телесни рад. И један и други су частан, племенит излив наше снаге. Кроз духовни и телесни рад човек најпотпуније изражава себе, своју природу. Велики духови, стваралоци идеја, били би усамљени да иза себе не чују кораке малих, поштених људи који им следују... Заједница прихвата идеју, преко рада је реализује и — заједница напредује. Духовна и материјална култура само су два облика стваралачког у човеку.

Човек је кроз векове решавао проблеме свог постојања и решавао их на разне начине. Тражио је смисао у своме животу. Некад је то била срећа, некад уживање телесно или духовно, некад богатство, но вечито је постојао основни смисао — рад.

Желећи да живи вечно, да што потпуније докаже своје постојање, човек је стварао. Од првих потеза пећинског човека до парне машине, електрицитета и радиа, човек је кроз рад постајао „господар природе". Разумевајући њене вечне законе човек је отпочео најсмишљенију борбу: покоравајући се.

Само радећи човек може постати вечан. Свака акција у природи има одјека. И као угашени метеор, који тек после много векова губи светлост, тако и наш рад траје: његга зрачи дело...

Радећи човек у себи ослобађа прикривене снаге, као што троши оне које већ постоје. Рад је извор нових снага. И кад се осетимо немоћни, малаксали у борби са животом, радимо да би повратили снагу у себе!

Но, само рад заснован на љубави, рад у који се уноси цело биће, има племенито дејство на човека. Радити осећајући лепоту и узвишеност свога стварања, значи осећати лепоту и вредност живота па ма какав иначе он био.

Стварајући, човек осећа и бол. Но из бола се рађају најузвишенија дела, јер рад покренут болом ствара вечне вредности! Радећи човек се оплемењава. Приближује се божанству. А после наиђу и — права. Само се радом постаје човек. То је највећа снага у природи: она мења, руши, ствара ново. Радећи заједница се све више отима од природе, а преко дела у облику потенцијалне енергије, предаје у наслеђе...

Историја је учитељица онима што дођу касније... И пред нама се ређају слике прошлости: моћни Рим се шири, постаје силнији. Но кад је леност савладала људе, наишао је крах... Народи који своје снаге нису трошили у смишљеном раду, бејаху присиљени да само примају туђе — јер немађаху своје!

Наш народ је овековечио своју мудрост — у раду је извор свих вредности, — и то је постало саставни део традиције.

Глишић је у лику Мионе дао идеалан спој духовног и телесног рада.

Животи наших предака запљускују нас многобројним примерима стваралаштва. Истрајност и енергија неумрлог Карађића је симбол онима који воле будућност. Велике људе у стварању омете само смрт. Они сагоре радећи. То су „вечити" светли гробови. Кад смо на „беспућу" погледајмо у светлост што зрачи из гроба. И сломљени каткад осетићемо да нам се враћа снага, да волимо живот, јер смо нашли његов — смисао.

Идеализам нам заповеда: живите и за друге! Радећи живећемо за себе, за оне што су прошли, и за „далека поколења". Нека затрепери наша младалачка снага, и нека њени трзаји у сукобу са прљавим, ниским — стварају дела! Нека дело буде најузвишенији протест божанског у човеку против оног што је труло, нагрижено црвом. А тада осетићемо дивну мелодију живота, а химне које испеваше Немања, Свети Сава, кнез Лазар својим радом, биће наше Вјерујуће!

Само тако ћемо испунити смисао који је нађен пре свих векова — рад. А после, наша дела зрачиће вредности које су део вечности и заједно с њом — живе!

МИЛИЦА М. ПЕТРОВИЋ

Тихо као и увек улазим ја у наш дрвени дом. Остављам неколико бића у сурим војничким униформама, на чије очи и ове ноћи неће сан. Не желим више да гледам туђе небо ни месечеве зраке, који се плету у бодљикавој жици... ни тамо доле блиставе врх бајонета...

Хоћу вама да пишем, децо српска, вама наследницима мојих другова са београдских, церских и других шанчева. Хоћу да вам и ја из туђине кажем нешто о ономе што треба да вам испуни душу и мисли, што ће да вас води кроз живот.

Поучена суровом казном догађаја, омладина хоће данас да пође новим путем, да потражи смисао живота. Она хоће у нешто да верује, да мисли, да гради, да се опија идеалима, јер воли само живот испуњен напорима за неки виши циљ. Она хоће да проживи живот тако, да њиме допринесе својој личној срећи, користи својој земљи, напретку човечанства.

Ми знамо да су деца српска давно дошла до тога да у раду и стваралаштву лежи смисао живота, да рад има један једини истинити циљ: да испуни и олакша живот. И то рад у свима позивима на свима пољима. Рад истински и од срца, јер само такав може да донесе задовољство и корист. Рад, децо наша, крепи, снажи. Рад одева и обува. Кроз рад човек постаје свој и ближи се Богу. Рад није само атрибут физичког радника, већ обавеза свију нас. То је велики частан дуг отаџбини и друштву. Уздигните се изнад досадашњих плитких и неразумних схватања

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„ДРАГИЋ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

живота и рада. Радити није срамота, то је основ који решава проблеме невоља боље од свих доктрина једнакости.

А колико ви, који пристижете, ви око којих се вију наше наде и упиру наши погледи, хоћете да радите, сведоче поред осталог и многобројне чете омладинаца и омладинки који с лопатама и ашовом у руци ударају чврсте темеље својој отаџбини. Колико ви не прежете ни од каквог посла, сведочи то, што су се данас, кад се указала потреба, и они који се спремају за чисто интелектуалне раднике, радо се прихватили најтежих физичких послова само да допринесу општем добру. Прве алатке су се забиле у тврду земљу. Прве капљице зноја омекшале су њену кору. Нове легије српске деце кроз рад и стваралаштво хоће да препороде и усреће мајчицу Србију и себе саме.

Дуго смо морали, децо наша, да своје енергије трошимо у јачању народне снаге, да се одупремо лавини која је лагано, али сигурно претила да заспе нашу Србију и нисмо имали могућности да активно суделујемо у изградњи културе и цивилизације. Многи делови нашег народа нису то смели, јер се од њих захтевало да говоре и осећају само језиком нација које су над њима царевале. Дуго нам није било могуће да у светску заједницу уђемо као равноправни чланови и да се као нација такмичимо у Добру — у раду и стварању велике човечанске културе и душевне и материјалне.

Нашу су земљу и наш народ нештедимице биле туђе муње и громови. Растрзао нас је Исток и Запад. Стварали смо а непријатељи су рушили. Уништавали су нам тековине и нас саме. Убијали су нас по разбојиштима, набијали на коље, пењали на вешала и стрељали по казаматима. Огњем и мачем разарали су наша дела, уништавали наша стварања и пустошили нашу домовину.

А наш народ?

О велики је наш народ. Велики јер је и херојски, а херојски јер је мученички. Велики је наш народ по жилавости своје борбе, по узвишености своје жртве

по тежини свога стварања. Радом и крвљу шкропио је он путеве свога напретка. Радом и крвљу печатио је велико тренутке у своме повесном успону.

Разорила су нам татарска племена стару домовину. Створили смо нову у Рашкој. Прегазили су нас, али смо се радом и стваралаштвом у доба Немањића подигли. И опет су „силни од силнијех" зажелели да нам разоре царство. Уништавали су непријатељи без жаљења оно што је вековима стварано. А ми смо се зарицали и у тим најтежим данима да ћемо у пркос свему и свима живети и градити. Упропашћавали су нам материјалну културу, рушили нам најлепше споменике, цркве и манастире, спречавали су духовно напредовање, али дух, способност и тежњу за радом и стварањем нису могли разорити. А онда смо ми у највећој мери изграђивали свој национализам да преко њега у срећније време изградимо своју отаџбину. Ни ропство за нас није било доба потпуног застоја, није постало гробницом, већ само школом, скупо плаћеном школом живота.

И у најтежим приликама радило се и стварало, јер у раду и стваралаштву лежи смисао живота. Рад и стваралаштво биле су јаке кохезивне силе које су народне редове збијале у једну фалангу, народне мишице у једну снагу, народне душе у једну вољу и срце, у један осећај. Рад за народно добро очеличио је наш народ. Оплеменила га је ватра крвавог искушења. Обесмртила га је вечна борба.

О, велик је наш народ, децо српска! Велики је јер је херојски, а херојски јер је мученички. Вековима је градио и стварао, стварао државу и цркву, и само кроз рад и стваралаштво могао се одржати до сада, као што и од сада мора и хоће кроз њих да живи.

Зато прионимо на рад за високу и хладовиту земљу Србију. Удружимо своје снаге, ви земљорадници од Мораве и ви пастири са Рудника, ви децо крај плуга и ви крај књиге. Хајдмо да у ковачници нових животних идеала на пламену свога искреног и великог родољубља кујемо срећу себи и отаџбини нашој. Поведимо је кроз тешке опасности, стварајмо јој срећ-

нију будућност. Нека се ређају наши напори и наша дела, а наша тела, ако је потребно, нека буду степенице на путу што води у небеса. Нека по њима Мајчица наша хода. Одрекните се, децо српска, лаких ствари. Уозбиљите се. Прилике ваше земље то траже, а за њу вам никад ништа неће бити тешко да учините.

Одреците се безбрижне младости, да би, како је лепо рекла једна српска омладинка, онима који дођу после вас цео живот био само срећна младост. Радите и стварајте бољу будућност, себи, Србији и човечанству, јер у томе лежи смисао живота.

БРАНКО Л. ЗЛАТОВИЋ

Проблем смисла живота је стар колико и човек. Управо, човек је постао човеком тек кад је покушао да дâ одговор на ону „малену речцу *зашто* која — као што каже Достојевски — испуњава читаву васиону".

Крешући прву, прометејску ватру пећински човек, под утиском муње, мислио је о себи, тј. о животу. И у грмљавини — која му је као Дамоклов мач висила изнад главе и стихиски претила његовом опстанку — чуо је божански глас:

„У зноју лица свог јешћеш насушни хлеб!"

Звезде и сунца кретали су се својим стазама неми и слепи. Човек је ишао својим путем. Сунца су кружила, човек је ишао напред: per ardua ad astra.

У некадашњем рају, у Месопотамији, подигнуте су куле од седам спратова и написано је седам стотина хиљада плоча. На рубу Сахаре, на обали плодног Нила градило је по стотину хиљада људи читавих двадесет година гробницу-храм своме краљу богу. Све тражећи смисао живота.

Маги, пророци и мудраци певали су химне и псалме, тумачили вољу божанства и тражили хармонију света. И као у оној древној причи, где је отац завештао синовима виноград у коме је тобож било закопано благо, богата берба била је последица њиховог ревносног прекопавања; тако су и људи тражећи смисао живота радили и стварали, и тако га налазили.

Тези: „Свет је створен", стављена је антитеза: „Свет је стваран". Синтеза гласи: „Свет је стварање."

Синтеза свих теза о смислу живота, решење онога „зашто?" — то је стварање. Стварање и рад: то је смисао овога живота и овога света.

Платонов „свет идеја" и Будина „нирвана" требали су бити светови без стварања. Али овај свет, стваралачки свет, начинио је од „света идеја" регион човечјег духовног стваралаштва, а од „нирване" огроман религиозни и филозофски покрет који је дао раскош индиских пагода и величину Артура Шопенхауера.

Давно је речено: Све тече. Ништа мање тачно није рећи: Све ствара, све ради; и мрави, и богови. Јер живот, његов смисао је рад и стварање.

Да Египћани нису саградили пирамиде, данас се за њих не би знало. Микеланђело и Леонардо, Шекспир и Гете, Велики Карло и Петар данас би били заборављени да нису радили и стварали. Није случајно ни то што се у свакидашњем животу уз име ставља и занимање. Кад се пита: ко је тај човек? и на то питање се одговори: Он је учинио . . . . , саградио . . . . , основао . . . . , или написао . . . . , онда се одмах зна да је то човек, човек-стваралац, дакле прави човек.

Краљевић Хамлет је вечити пример човека који није нашао смисао живота. Он се пита: „Зашто се шуњамо између неба и земље?" Насупрот њему стоји д-р Фауст, који је упознавши сву мудрост увидео да је смисао живота у раду и стваралаштву. И на крају га видимо како исушује мочваре.

„У зној лица свог јешћеш насушни хлеб". Тај насушни хлеб треба схватити дубље: не само као храну за тело него и као храну за дух. А храна за дух је смисао живота, насушан као и хлеб. Још насушнији. Дански краљевић је остао гладан крај пуне трпезе, а немачки доктор се наситио и — према уговору са Мефистом — умро тек у стваралачком раду. Јер задовољство од рада, стваралачко уживање је оно што је у животу најузвишеније и што је једино у стању да му да пун смисао.

Живот тече. Човек се мења. Свет је довољно разнолик, а да би био досадан. Ипак сав живот, као и све друго, има нешто што веже све његове форме и модификације. То је његов смисао. Још увек се чује грмљавина вечног божанства:

„У зној лица свог јешћеш насушни хлеб".

МИРЈАНА ТАТИЋ

Кад, захваљујући оној необичној духовној активности коју у себи носимо, успемо једним замахом да обухватимо живот из једне далеке перспективе, онда запажамо одмах оно што је битно за живот у ширем смислу речи: општи покрет људи и ствари.

Оправдање живота у ширем смислу речи, човек као свесно биће, налази у религији. Оправдање живота у ужем смислу речи човек налази и тражи у раду. Рад је виши појам кретања, па према томе и виши појам живота. То је покрет кроз који човек постиже своје остварење, то је кретање одуховљено свешћу и циљем.

Рад условљава живот и даје му смер. Живот тек онда добија своје пуно оправдање кад је испуњен радом. Колико пута се само напаћено човечанство дизало радом!

То исто вреди како за народе тако и за појединце. Рад улива веру у живот, јер је он један од најбитнијих фактора његових.

Рад човека диже до самосвести, до осећања личне вредности, које потпуно оправдава наш живот.

Не можемо бити сви велики људи, али сви можемо бити велики радници. Духовна величина није исто што и морална величина. Дух се стиче, моралне вредности се заслужују. Човечанству су свакако неопходни велики умови, али још више морално зрели људи.

Кад погледамо ону огромну тековину човечанства коју називамо цивилизацијом, одмах смо свесни да

она није искључиво производ рада великих људи, већ ту осећамо једну ширу радну подлогу, осећамо рад милиона незнаних људи који су ту оставили део себе. „Цивилизација је", како каже Б. Кнежевић, „глорификација рада", али рада свих људи.

Навикли смо да ствари око себе примамо онакве какве су нам дате, често без задржавања на њима. Али кад мало боље погледамо на све тековине духа и материје које је до сад дало човечанство, осећамо да нам њима наши претци остављају једно живо наследство рада, један вечни аманет.

Један свестан, истрајан и поштен рад даје више животне енергије него што човек у њега утроши. Он ствара. Ту је човек најсличнији Богу. Кроз стваралачке снаге човека и његов морални склоп назире се она божанска искра која га уздиже над природом и стварима. И тек тада живот добија своје пуно оправдање.

Вредност једног народа лежи у свести, моралној висини и квалитету рада његових појединаца. Његову виталност и стваралаштво морају да загарантују својом личношћу сваки од његових чланова.

Осећам да се ближи време када ћу и ја личним радом бар у неколико допринети општем добру и стварању.

Осећам необичну снагу у себи, један сувишак енергије, једну неодољиву потребу рада. Решила сам проблем своје личности; нашла сам центар своје духовне оријентације чије су ми координате сада тако непосредно дате радом и вером у успех.

С пуно сигурности и вере ступам у живот, јер осећам снагу да га оправдам двема најбитнијим стварима за њега, радом и стварањем.

НАДЕЖДА Д. ЂУРОВИЋ

„Не случај него мисао и рад
граде и зидају свет"

Рад је онај велики идеал човечанства који сваком човеку улива вољу за животом, за стварањем и остварењем снова целе људске заједнице. То је онај стваралачки дух који је основа сваке друштвене организације, она мисао од које сви ми очекујемо бољу и срећнију будућност.

„Рад удаљава од човека три највећа друштвена зла: досаду, порок и беду." Досада обухвата човека у моментима душевне слабости — када ништа не ради. Из досаде произилази порок, а из порока беда и то често и морална и материјална.

Када говорим о раду не мислим на макакав рад, на рад без смисла и плана, већ на рад који ће имати известан план и виши циљ, пошто се само поштеним, савесним и истрајним радом стичу заслуге за народ, отаџбину и човечанство.

Радећи и доживљујући успех свога рада, човек се диже на виши духовни ниво. Он осећа дах дивне божанске силе, дах истине и вечности који га обухвата својом лепотом и величином.

Радом човек стиче свој духовни мир који је најглавнији фактор породичне среће и задовољства у животу. Он је најбољи васпитач карактера, он буди и школује послушност, владање самим собом, пажњу и истрајност; он је живи принцип који гони напред и људе и народе.

Рад-стваралаштво уопште прибавља човеку достојанство, углед и поштовање. Ко не ради не може

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

да тражи да буде угледан и поштован, пошто углед и поштовање нису ствари које човеку припадају зато што је он човек, већ су награде за уложени труд и напор. Без труда нема награде. Све што је велико у човеку постало је радом; и цивилизација је његов производ.

И заиста нема ничег тежег него ништа не радити. Ко зна само за празнике, не уме да цени благодет и лепоту правих празника; ко не зна за рад тај не зна колико он у себи крије изобиља радости и весеља, задовољства и среће. Човеков живот мора имати и светлости сенке, ако човек хоће да дође до свести да је пун светлости. Светлост може да поштује само онај који зна за сенку; слободне часове уме да цени само онај који их је себи радом откупио. Смисао живота не може да буде забава, већ само рад, тј. енергична акција која води неком етичком циљу. Највиши циљ човеков биће постигнут, ако он буде могао да направи рад одмором а одмор радом.

Од дужности да се ради ништа не може да ослободи: ни богатство, ни титуле ни достојанства. Против лености се буни све што је здраво, јако и добро. Ко бежи од рада неће побећи од брига, јер рад може да отера бриге, али бриге не могу да отерају никада рад када је он поштено изабран и када се воли. Рад може да буде и терет и казна, али је он и част и слава.

Рад тражи жртве за себе, али веће жртве тражи леност и беспосличење које гутају и тело и душу. Постоји огромна разлика између жртава рада и жртава лености. Жртве рада умиру велике, огромног су утицаја, њих жале, оплакују и никад не заборављају, док они проблематични чланови човечанства који служе лености, умиру у зловољи и можда проклињући досаду и пустош живота.

Природа зна само за једну девизу: „Расти или умри", „Ради или ишчезни". Она је написана на свим стварима које нас окружују, на нама самим, па и на целој историји човечанства.

Смисао живота стварно лежи у раду и стваралаштву.

КРУНИЈА Ж. ГУЦОНИЋ

По биолошком процесу живот је рад. Од свога доласка на свет, па све до смрти човек се непрестано напреже, стреми ка нечему, ради. Врло је мали број људи који не раде ништа, који остају непокретни у вечном кретању. Ови људи немају смисла за живот, а живот им изгледа без смисла. Међутим, њих је релативно мали број и то је велика срећа за човечанство. Ако би радни људи допустили да их ови нерадни преплаве, човечанство би изумрло, јер би дошло у критичан стадијум непокретности. Но, опште кретање у природи нагони човека да се и сам креће, а самим тим он почиње да ради. Ово његово кретање натера у погон и остале точкиће и бесконачни завртањ почиње свој рад.

Међутим, у човечанству се јављају с времена на време моменти кад се свуда осећа нека малаксалост, неки умор, досада, крајње отсуство вере и поуздања. Али то не траје дуго, јер одмах се јављају они који покрећу лагано, али сигурно све даље и даље цео људски род... Ово кретање ка бољем најлепше се види кроз историју, јер историја је у ствари статистика целокупног људског рада. Радом је човечанство стекло све што има и непрестано ће стицати све више и више; радом су се племена одржала да не пропадну...

У животу појединца рад значи много, тј. значи све, јер радом може да стекне оно за чим тежи. Од најстаријих времена труде се велики мислиоци да пронађу прави смисао живота и увек су се слагали у

једном: да је човек срећан само онда ако нешто створи, а створиће само ако ради...

Само народи који су створили нешто имају право на живот, а то право стекли су радом, јер стваралаштво не пада готово с неба, оно тражи и рад и жртве.

У критичним тренуцима, у невољи, народи показују колико вреде, јер тада се испољава сав њихов смисао за живот, па како сваки појединац може у раду да нађе утеху и спас, и народи могу да се из беде извуку само озбиљним и систематским радом.

Када би сваки човек тежио да достигне бар мали део оне висине на коју су се попели велики примери његовог народа, он би постигао свој смисао живота, јер би видео да има за нешто да се бори, има нечему да се нада и радује. Када бисмо запитали велике људе да ли су задовољни животом и да ли он има смисла, ја верујем да би они одговорили сви као један што је рекао: „Нерад је највећи умор!" тј. живот нема смисла само ако смо њиме заморени, али ако радимо свесно и верујући у успех никада се нећемо заморити, заморићемо се само онда ако од досаде не бисмо знали шта да радимо, већ само да остајемо непокретни...

За Николу Теслу се каже да је до своје смрти радио и никако није малаксавао, да је непрестано имао све нове и нове идеје и планове. Па како се он није уморио од рада? Како он није клонуо на пола пута? Верујем да је то било због тога, што се у животу плашио само нерада, а вероватно и због тога, што је нашао смисао живота!

Хенрих Сјенкјевић је назвао себе „геније без портфеља", јер у себи је осећао колосалне могућности, а није умео да их примени (можда се мало и преварио и престрого оценио себе, али, ето, он је бар рекао оно што мисли!).

И тако редом кроз историју ако бисмо се дотакли сваког примера, отишли бисмо далеко, било би и мало рећи о њима све у неколико речи. Они сви скупа говоре јасно да су у раду нашли оно за чим сви људи јуре и често пролазе мимо и не осврћући се, не

схватајући да су били тако близу; да су нашли срећу, јер срећа је циљ сваког човека. Он је осећа само онда када у рукама држи оно што је створио, кад буде свестан да је нешто учинио онако како треба. Па зашто сви не бисмо узели ту срећу кад је она тако близу, и кад ју је тако лако стећи? Треба за то маште и личне иницијативе, треба човек сам себе да гура ка срећи и да је узме онда када је за то куцнуо прави час... Гроф Кавур је једном у својој младости написао да верује да ће се једног јутра пробудити као први владајући министар Италије, али он је то заиста успео само радом, и једног јутра пробудио се као први владајући министар Италије. Његова земља је онда тражила рад свих њених чланова, а он је радио за десеторицу...

„Вал се враћа" — каже се за талас који се шири од предмета баченог у воду, јер таласи који настају услед пада ударивши о обалу враћају се поново ка месту постанка; тако је то и у историји. Догађаји се понављају неминовним окретањем кола среће. Зато после врхунца моћи, долази слабљење, а после великих успеха, долазе порази. И наша земља дајући своје синове на олтар славе и слободе, дала је дивове какве свет није видео, а сада када смо ми срушили њихово велико дело остаје нам једино да својим новим делима оперемо мрље и стид, а то нам једино остаје ако будемо пошли путем рада и стварања нове и свеже снаге за велика дела која нас очекују, јер то је нешто што мора доћи, јер то ће нам кад-тад постати смисао живота. Јер свако мора да осети у себи оно што и песник који каже:

„Крв моја српска жеже ме и пали!
У грлу глас ми трепери и грца!
К'о врело гвожђе душа ми се кали
У огњу крви и сузи што врца.

И ево ти се тешком клетвом кунем:
Звезданим плавим небом нада собом
И земљом, где ћу сам да трунем,
Животом својим земаљским и гробом,

Животом вечним — и распетим Богом —
Да нећу више грешит' се о Тебе:
По твом ћу путу ићи чврстом ногом,
Заборавити на самога себе!"

А тај пут је пут рада, јер „за отаџбину се не умире само на бојном пољу; за отаџбину се може умрети на сваком другом пољу", а то поље које нам је најближе и најотвореније то је свакако поље рада и стварања, а данас и увек ће то претстављати најузвишенији смисао живота!

ПЕТРОНИЈЕ Н. ЛАЗАРЕВИЋ

Рад је највећа врлина културног човека. Полудивљи народи, као и животиње, не схватају вредност рада, јер се управљају по инстинкту, а не по разуму. Разум налаже неопходност рада, не само као средство за одржање живота, но и као дубоко укорењену природну потребу, чија вредност не лежи у обичној бризи за свакидањи живот и борби за насушни хлеб, него у неисцрпном изразу и карактеристичној жељи људској да ствара, да обезбеди своје име и овековечи глас, — кратко речено, — да се духовно, душевно и морално васпита и уздигне.

Рад, прегалаштво, стваралаштво, па и сам напор, урођен људској души и користан људској заједници, одувек је имао дубоких и нераздвојних веза са животом, јер је живот — рад, као што је рекао један велики човек. Но мишљење човеково није увек имало такав израз и такву форму; увек је било и данас има људи, који су рад, дакле и стваралаштво, сматрали као неки намет, као неки терет, који је сметао у животу и умањивао уживања, а који се није могао отклонити, јер је мишљење осталог света супротно. Суседни нам италијански народ, који је човечанству дао заиста много културних прилога, има једну, веома чудну изреку: „Слатко је не радити", насупрот лепој изреци нашег мученичког али вредног и трудољубивог народа, који каже: „Боље је џаба радити, но џаба седети", јер никад невоља, несрећа, досада и разне нискости не могу произићи из душе радног човека, чији су и дух и тело заузети радом и мишљу за рад.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА „РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ" ЛЕСКОВАЦ

Све је то у стању беспосличар, који не само да узалуд трећи своје време, данас тако драгоцено, но својом лакомисленом памећу доводи и себе и друге на зло. Прослављени француски цар и завојевач, велики Наполеон, једна од најмаркантнијих фигура у човечанству, који је тако много дао своме народу, и чији се дух вечито бавио свима тешким и разноврсним проблемима, од којих је каткад зависила судбина његовог народа, — поред свега тога имао је времена и моћи да се брине за ствари, које нису биле тако важне, и у оним великим и судбоносним данима тако значајне. Ма колико да је он свој дух замарао и нагонио на рад и безодморну делатност, увек је избегавао ситне радње и обичне телесне покрете, јер је чувао снагу, како сам каже, за велике напоре и дубока прегнућа.

Све, макар и најнезнатније творевине људског духа и руке, имају у основи само једно: рад. Сталан рад, непрекидна прегнућа, неодложна и неуморна активност, — то су творци сваке мудре речи и дубоке мисли, сваког корисног проналаска и примењеног искуства. Смајлс је рекао: „Све тековине људске су израз човекове тежње за радом, и сваки напредак је само једна виша форма стваралаштва... Цивилизација је плод рада". То су веома мудре речи, које показују не само основну човекову жељу, тежњу да се усаврши и уздигне, коју уосталом видимо и код других живих бића, само што се она не манифестује тако отворено и изразито, но је једна сасвим несвесна потреба. Човек, када увиђа вредност рада, жели да га што корисније и пријатније употреби, да би проширио свој духовни видик и оваплотио душу. Радник, па био то физички или умни, што је за човечанство подједнако важно и корисно, уствари је човек који је своју врховну земаљску дужност схватио сасвим озбиљно, и испуњава је са много воље и пожртвовања. Рад, који оплемењава душу поред све своје корисности, даје још нешто: даје способности и снаге да се разуме и једна тежа и сложенија форма рада и духа човечјег, коју су створили људи, већи од њега по духу и савршенији по природи и разуму: уметност. Уметност је код некултурних народа сасвим ништавна,

слаба и немоћна, јер су њен основ рад и његове последице, чега код њих нема. Способност разумевања уметности и учествовања у њиховом развијању није доступна свакоме, али је рад и његове последице створио терена за њихово разумевање. Ђура Јакшић, и поред свог талента, односно дара, за песништво и сликарство, дао је своја најбоља дела у најтежем раду и највећим незгодама, после напорних тренутака васпитања, размишљања, посматрања и уживљавања. — Едисон је све своје имање потрошио на испитивању разних биљних, минералних и металних кончића и влакана за влакно сијалице, и најзад, после безброј узалудних покушаја и после шездесетохиљадитог опита, пронашао је једно, које је најбоље одговарало захтевима тадањег стања науке. — Бењамин Франклин је своје говоре припремао и своју дипломатску вештину развијао правећи сапун и путујући државним послом, па је поред свега тога имао времена да се бави и научним опитима. — Вашингтон је, поред свега државног посла, имао времена да по два часа дневно посвети своме васпитању. — Карло Велики, творац најмоћније државе у деветом веку, имао је толико добре воље и духовне моћи да до смрти учи граматику и писање, и да у ноћним часовима бдења и несанице решава задатке из аритметике. — Ришеље, велики и мудри француски државник, који је неуморно радио, и Колбер, који је имао толико снаге и воље, да је радио шеснаест часова дневно, што је превише за једног старијег човека, на положају министра-претседника обављао је послове десетак министара , — јесу примери како треба да се ради. Од њихових несебичних напора било је врло много користи по њихов народ: Француска, која је одувек зрачила културом и науком, постала је најбогатија и најмоћнија држава у Европи. — Енглеска краљица Јелисавета, која је и данас символ славе и рада, својим неуморним радом створила је терен за економско, а с тим у вези и духовно благостање свога народа. — Руски цар Петар Велики, који је Русију из реда малих полуазиских државица уврстио у ред великих сила, није се стидео да непознат и без пратње путује по Европи, и

да у Холандији учи занате, који никако нису одговарали његовом звању. Велики реформатор није се устезао да у својој првој гарди буде обичан добошар, као што је могао да стране језике учи међу децом у престоничком предграђу. — Наш великан свети Сава, као дете, отишао је у калуђере, јер је увиђао да је за његов народ и то корисно, а његов побожни отац, некада силни велики жупан Немања, умео је да у старости спава на голој земљи, на јастуку од камена. А значај њихов, иако су они у ниподаштавању свога бића гледали будућност свога народа, неоспорно је велики и по народну славу огроман.

Историја има своје војничке великане, има их научних, па и радних, јер је сваки напредак основан на раду. Стари Египћани, поклоници Сунца и Нила, неуморно су радили: наводњавали своје плодне земље водом из свете реке, и неуморно радећи створили високу материјалну и духовну културу... Римљани су упоредо са војничким освајањима освајали свет и својом трудољубивошћу, и свуда доносили неуморну радну акцију и високе радне способности. Један римски цар, на питање, чиме су Римљани свет освојили, одговорио је: „Радом". Њихови ислужени војници добивали су земље као награду, и тако их савршено обрађивали, да је утицај римског начина земљорадње и уопште привреде на Средњи век био врло велики. Њихови цареви, па и многи високи државни достојанственици и књижевници нису рад у пољу сматрали ни за какву срамоту, па су се често виђали како ходе за ралицом. — Грчки мудраци и филозофи такође су сматрали да рад челичи живце и тело, и вежба дух, па су то и практично доказивали. — Александар Велики није се нимало чудио како је победио велику Персију, када је видео колика је разлика између обрађених македонских њива и запустелих персиских и духовних и материјалних поља рада.

Велики научници и стваралоци, пионири за бољу будућност човечанства, необично много су радили. Пастер и Кох су имали времена да поред свих својих лекарских дужности раде на проналажењу узрока разних болести и на успешном лечењу њиховом; Џемс

Ват и Џорџ Стифензон су великим трудом и стрпљивим радом успели да корисно употребе велику снагу водне паре; Виктор Иго и Толстој су великим напорима и необичном радљивошћу стварали своја дела, а модерни пионири електротехнике: Маркони и Сименс, и наши славни земљаци: Пупин и недавно преминули бесмртни Тесла овековечили су свој живот и своје име ради боље будућности и среће човечанства.

Рад и стваралаштво, као најјачи творци и основи будућности народне и напретка цивилизације, прогреса и културе, неоспорно је да нису лаки. Сваки се напор цени према користи коју даје; корист разумног рада и вредност марљиве трудољубивости не могу се никако друкчије надокнадити. Рад уздиже човека, а издизање човеково јесте смисао живота.

Најзад, да завршимо лепим стиховима нашег неуморног радника на народном благостању, великог песника Јована Јовановића-Змаја:

„Рад је сваком дужност прека,
А не служи на срам ничи', —
Сиромах се њиме храни,
А богат се њиме дичи".

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"
ЛЕСКОВАЦ

СРЕЋКО НЕДЕЉКОВИЋ

„Благо томе ко довијек живи,
имао се рашта и родити".
(Његош)

Све што човечанство данас има плод је рада свих људи који су до сада живели. Кооперативним радом свих људи човечанство се високо уздигло на степеницама културе од оног полудивљачког стања у коме је био први човек. Захваљујући раду, човек је завладао земљом, ваздухом и водом. Некада је човек стајао немоћан пред природом, избезумљен њеним стихиским и хаотичним силама — био је њихов роб. Данас је он постао, захваљујући раду, краљ некадашњих својих господара. Нема тога који не би застао од дивљења пред неким величанственим техничким изумом. Лађом пркосимо помамном мору, авионом бескрајном космосу, железницом невероватном брзином преносимо материјална добра с једног краја света на други.

Некада су холера, сифилис, велике богиње и друге заразне болести сејале смрт на све стране. Људски живот био је угрожен са свих страна, безброј препрека стајало је пред немоћним човеком. Радом и удруживањем свих снага, које су човеку стајале на расположењу, биле су побеђене све немани пред којима је дрхтало човечанство. Данас не бесне оне ужасне епидемије, данас нема оних великих сеоба народа који су бежали испред глади, која је доводила људе и до канибализма, — прилагодио се човек свему радом и истрајношћу.

Док је све то постигнуто требало је милиони и милиони људи да страдају, требало је да се појаве

Џенер, Кох, Пастер, Мечников и још многи. Сви су они сагорели за бољу будућност човечанства. Данас ми уживамо дела тих великих људи, уштеђујући себи напор којим би смо сами до њих дошли. Уживамо у делима великог Толстоја, Достојевског, у делима славних вајара Микеланђела и Леонарда да Винчиа и још многих и многих. Многи од њих проживели су живот у патњи и беди, али зато ће им човечанство плести венце славе за сва времена. Исус Христос попео се на Голготу и страдао на крсту да би тиме искупио човечанство од прародитељског греха.

И наша земља има својих великана, који су задужили свој народ и човечанство својим радом и заслугама. Техника не би била оно што је да није било наших Срба, Тесле и Михаила Пупина. Зар Свети Сава није један од најсветијих примера у нашој историји? Захваљујући цркви, коју је он основао, одржао се наш народ у петовековном ропству и извео дело ослобођења.

„Од капија тврдих Виндобоне града
До обала цветних где пролеће влада"

како пева Војислав Илић, остале су небројене хумке знаних и незнаних хероја и мученика нашег народа. Примери би се могли ређати у недоглед.

Чиме се ми можемо одужити тим великим људима, који су нам утрли стазе и показали пут којим треба да идемо?

Само радом, и то стваралачким радом.

Пред нама је огромно поље рада. Многи и многи задаци стоје неиспуњени и чекају на нас. „Пас свакоји своје бреме носи". Бреме наше генерације збиља је тешко, али не треба клонути. „Нека буде борба непрестана". Сутра нас, као службенике свога народа, очекују многе и многе одговорне и тешке дужности. Ратни вихор однео је много. На све стране видимо рушевине, материјалну пропаст. Духови су поколебани. Потребно је материјално, телесно, интелектуално и морално поново дићи свој народ.

Многа богатства наше земље нису још искоришћена. Рудници наши оскудевају у стручним и спрем-

радницима. Хидраулична снага многих наших река такође није искоришћена до највеће мере. Дакле, посао је огроман. Очигледно нашем народу је потребна нова интелектуална снага, која ће чврсто узети све те послове у своје руке. Немамо довољно спремних лекара, агронома, инжењера, а такви људи су неопходно потребни једном народу. Економска и политичка снага једне земље почива на радиности њеног народа. Дакле, нашем народу потребно је свесних и неуморних радника. Света је наша дужност радити, јер рад је идеал, религија културног човечанства. Он доноси благостање и срећу како појединцу тако и ширем кругу људи.

Марљив , искрен и поштен рад јесте најбоља гаранција за задовољство, здравље и срећу у животу. Он јача човека морално, телесно и интелектуално. Он окупира човека и не да лењости да завлада њиме, а лењост је општечовечанска болест, у којој су клице свих порока и несрећа које могу да снађу човечанство.

Рад је скопчан са многим тешкоћама и препрекама. Сваки рад изискује огромне напоре. Напор, незадовољство оним што је несавршено јесте баш оно што креће човека у борбу. Гете је рекао за себе: „Мој живот био је само напор и истраживање". Зато је кукавички жалити себе, седети скрштених руку, него се треба латити посла, јер ћемо се само тако моћи одужити прецима за дела која учинише за нас.

„Наше је да радимо и мислимо, а шта ћемо урадити и смислити то није наше," каже Божа Кнежевић. И збиља, сувише је егоистички тражити награду за сваки и најмањи свој посао. Сваки наш посао биће награђен, ако не онда када смо га урадили, онда ће зацело доцнија поколења пресудити вредност нашег рада и дати заслужену оцену.

Будимо свесни одговорности нашег делања, јер тешко ономе на кога падне народна клетва. Зато сваки свесни омладинац треба да постави себи лозинку: На култу рада ковати будућност свога народа, јер у раду лежи смисао живота.

РАДОМИР М. МАТИЋ

Човека као разумно биће интересују разна питања и разни проблеми који су у вези са његовим животом и оним што он собом носи, са чиме је сам живот у вези и шта сам живот као појава једна значи. Те вечите проблеме: откуда живот потиче, чему он на крају крајева служи и шта бива после смрти, третирали су многи филозофи у прошлости, о њему се расправља сада, а то ће вероватно и остати једно вечито питање докле год буде било живота. Разумљиво је да дају различите одговоре на то према своме индивидуалном схватању. Чињеница је једна остала, пак, непобитна та, да ће то ипак остати тајна и нерешива загонетка, као што су признали наши филозофи Његош и Божа Кнежевић. Ипак, ако човек остаје беспомоћан да прозре у тајну живота, остаје му још једна утеха. Та је, да човек може наћи смисао у самом животу, ако не може да пронађе узроке његове. А погодити смисао живота није тешка ствар. На то нас упућује свакодневни живот и оно што га условљава. Сваки човек, било интелектуалац било физички радник, зна и свестан је тога да мора радити, ако хоће да живи. И чим човек буде свестан тога, он је пронашао смисао самог живота. Не мора то човек да зна — да је у раду смисао живота — па да зато ради. Биће његово инстинктивно осећа то и нагони га да себи прибави и створи оно што му је потребно за егзистенцију његову. А да би се јединка физички одржала, потребне су многе ствари. Такво схватање о животу и о раду има и мора да има сваки па и најпростији човек. Да

ли ће он сада да ради и како ће да ради, зависи опет од његове личности, од његових погледа на свет и живот уопште и од његова схватања. Можемо одмах рећи да и ту има разлике међу људима исто кас што се људи по својим физичким а још више по својим духовним особинама разликују један од другог. О корисности рада и потреби његовој свестан је, дакле, и мора то да буде сваки. Ако пак ради друкчије, значи да ради због неких својих интереса тако, или због неких других узрока. У томе се и разликују „велики" људи од „малих", добри од рђавих, поштени од непоштених, алтруисти од егоиста. Јер позната је чињеница и неминован је природни закон то, да само радом и једино радом постају велики људи, велика дела, велики резултати и то стваралачким и несебичним радом, у највећем броју случајева радом којим се лично такав човек не може користити. Тај и такав рад и јесте за похвалу; тај и такав рад и чини човека оним што јесте и што треба да буде; тај и такав рад јесте и треба да је прави смисао свакога човека; такав је рад највиша манифестација човекове свести о потребама заједнице и околине којој припада. То можемо видети и уверити се баш данас када су осниване и када се оснивају радне чете омладинаца; када се све оно што је телесно и духовно здраво врста у редове националне службе да својом снагом и мишицом својом допринесе своме народу. Нису то празне фразе и лепи изрази само. Користи од таквог и тог рада осетно је имао већ наш српски народ а имаће га још кад замах таквог рада узме још један већи смисао и обухвати не само нашу интелектуалну омладину већ и нашу омладину са села. Интелектуална омладина предњачи увек, она треба да даје примера осталима и она то чини. Јер први редови омладинаца националне службе били су састављени од редова ђака, редова средњошколаца, а прве песме које су одјекнуле градским улицама наших градова и паланки, биле су песме из младих грла наших интелектуалаца; први бат цокуле радних чета био је ђачки. Није то случајно испало тако да баш ми ђаци први поведемо то радно коло и да запевамо прву радну песму. Понети идеалима,

млади и као птице раскликтани, а свесни тога шта тиме доприносимо своме народу и својој отаџбини, радили смо и радимо оно што нам је савест налагала и дужност од нас захтевала. Били смо и јесмо свесни, дакле, онога што чинимо и што треба да чинимо — да у раду и стваралаштву лежи смисао живота и појединца и целе нације.

О раду самом и о користима од њега може се много и има се шта говорити. Поменуо сам оно што је данас актуелно — радне чете — физички рад. Али је сваки човек свестан тога и зна да сем физичког постоји и духовни рад. Не треба тврдити и доказивати да су они уско спојени и да су обадва важни. Интелектуални рад је чак можда тежи од физичког. Отуда, ваљда, и долази то да интелектуалних радника има увек мање. Јер физичким радом може се бавити сваки човек који је физички здрав и способан, док се духовним радом баве само људи који за то имају више способности, јер за духовни рад треба имати више смисла и умешности него за физички. То најбоље знају интелектуалци. Али треба додати одмах да ништа није тешко што се ради с вољом, с љубављу и с пожртвовањем. Рад учинити пријатном забавом и дужност претворити у лепе обичаје јесте врхунац онога што се може највише учинити. Ако се рад, нарочито духовни, претвори у лак и забаван посао који се свакодневно обавља и ако се од њега створи навика и потреба једна чак, онда ће сигурно бити и највише користи од тог и таквог рада. Доказа о томе имамо у светлим и научним именима како нашим тако и страним. Не знамо само да ли се неко запитао зашто је радио Њутн, Коперник, Тесла, Пастер, Кох и многи други чија би листа имена била дуга кад би је исписали? Да ли су ти људи радили за себе и своје добро? Или за своје рођаке и своју породицу? Не. Они су радили за другог, за ближњег свог, како би то Христос рекао, за заједницу своју и човечанство, како бисмо то ми рекли данас. Знали су они добро то, као што и ми знамо да није једини услов да се човек одржи и прехрани за умни рад. Има много занимања лакших и пријатних где би човек могао да

прибави себи и више него што му је потребно за живот. Неки људи и чине чак тако. Можда једна већина ради оно што је њој лично корисније и оно што мора а не оно што треба и што би могла да ради по својим способностима. Али кад човек ради оно што му не доноси моментане користи или што њему чак уопште и не користи, то значи нешто. Мора да има узрок томе и таквом раду, мора да постоји покретач неки такве акције и извор такве енергије. То је оно сазнање да је у раду и стваралаштву смисао нашег живота, највише и најплеменитије сазнање до кога долази човек. Јер само се тако може објаснити она неисцрпна енергија великана на научном пољу, енергија коју су имали преко целог свог живота и који су манифестовали радом, неуморним и несебичним радом, пожртвованим радом за добро своје заједнице и у крајњој линији целог човечанства. И заиста допринели су ти и такви људи много, створили су много и открили „чуда". Њима захваљујући имамо и уживамо ми данас оно што нам је потребно. Ти и такви људи треба да нам буду учитељи, они да нам буду узори како и шта треба радити. Њихови „светли гробови" треба да нам светле у царству мрака, беспућа и незнања, њихови „диви" треба да буду и наши, њихови идеали наши путокази и звезде водиље. Човеку се просто омичу из уста они Змајеви стихови: „А ко беху они диви који су те напред звали, који су ти крила дали, који су те ојачали? То бејаху идеали." Да. Идеали и само идеали су ти најмоћнији покретачи човекове духовне, па и физичке акције. Они су били она силна неисцрпна енергија, непресушни извор воље и снаге за радом и стварањем. Само се тако може објаснити оно скоро аскетско устезање пролазних и ништавних земаљских уживања коме је подложна већина људи и сваки слабић.

Бацимо ли један поглед око себе, видећемо многе ствари које нам служе за употребу. Кућа у којој живимо, столица на којој седимо, сто за којим ручамо и хлеб који једемо, једном речју све оно чега се дотичемо, што нам служи за употребу није постало само од себе; мора да га је неко створио. А створено

је свакако зато што је потребно. То је знао и примитивац још кад је од камена правио секиру и од рачвасте гране кола. Он је радио и правио чиме би се послужио у животу. Радио је и стварао несвесно али инстиктивно, зато што му је то неопходно. Оно што је чинио примитивац чинимо и ми данас, само свесно и знајући зашто чинимо то. То је из потребе за радом и стварањем, што је пак опет потреба живота. Кад се тако расмотре ствари, види се да је рад сила једна, да не кажем тајанствена, која носи напред људе и народе. Рад је битна одлика човекова од осталих живих бића на земљи. Јер само човек оно што чини, чини свесно — разумно, са вољом или без ње — споредно је, добро или рђаво — исто тако. Главно је да човек као разумно биће зна шта чини и зашто ради нешто. А кад не би било те свесности о раду и о потреби, не би било ни самог рада, па свакако ни живота. Рад и живот значе једно исто, дакле, никако се не може замислити појам живота без појма рада. У раду лежи загонетка и смисао живота — то је одговор за оног ко се пита шта је живот и чему он служи. Рад је у вези са човеком од рођења његова па до смрти. Знамо добро да се новорођенче радом подиже и ствара од њега човек, да се радом човек одржава, и да је најзад потребан рад и око саме сахране човекове. То је епопеја човекова живота, то је пратилац човеков од рођења до смрти — рад и само рад. Ван тога и осим тога нема ништа, не постоји ништа, нити ће бити што. Не буде ли рада, нема живота, нема добра, нема среће, нема задовољства и радости, једном речју нема ничега. Вечити пратилац и трибут живота јесте и биће рад. Мислим на прави живот, онакав живот какав би требао да буде, живот достојан човека као божијег створа, живот достојан самог себе и оног што он собом носи и значи. Јер нема веће среће од оне у раду и после постигнутог успеха; нема већег задовољства од оног при помисли да смо и ми способни да нешто створимо и дамо од себе. То сазнање о нашој властитој снази и нашој властитој моћи приближава нас вишем идеалу у коме је спојено све оно чему

човек треба да тежи и нестоји — Богу. Каже се да је рад молитва Богу и слава Њему. Заиста се лепша молитва не може ни замислити од те и заиста се већи благослов не добија него од тог који увек долази после такве и те молитве — рада. Све је то наш народ уочио, видео и разумео, све је он то знао и зна и све је он то изразио у својим умотворинама. Његово схватање о животу, раду, срећи и несрећи, изражено је у његовим делима духовне вредности: у песмама, пословицама и приповеткама. А да је то тако, сведочи нам и сам начин рада код нашег народа. Знамо добро да је све оно што је у вези са народним животом проткано песмом а највише радом. Сваки народни обичај има посебну песму, све оно што је у вези са животом, па и сама смрт и обичаји при сахрани обављају се са песмом на уснама, али од свег тога рад, ваљда, највише. То долази отуда што рад, а поготову физички рад, даје свежину и чврстину тела, даје физичко и морално здравље, а слетствено томе, добро расположење и песму. Није узалуд речено да је у здравом телу, здрав дух, а здраво је тело само оно које је стално у раду, напору, стално на чистом и свежем ваздуху и контакту са природом. Не знам шта би могло бити лепше од незаборавне слике сеоске младежи на раду у пољу или на њиви! Песма је увек ту да дâ дражи свему томе! Мора да је заиста здрав дух у таквом телу и мора да је свакако јасан смисао живота таквим и тим људима који цео свој живот проведу у раду и то у тешком физичком раду у вечитој борби са променљивим и тајанственим ћудима природе. Јесте. То долази од здравог и правилног схватања ствари, никако од чега другог. То је и доказано у бројним изрекама народним које зна сваки и најпростији човек и којих се скоро сваки а нарочито простији човек придржава. Да поменемо само неке које изражавају читаво филозофско схватање света и живота: У раду је спас; ко ради не боји се глади; прегаоцу даје Бог махове; у срећу се узда луд, а паметан у свој труд; — и многе друге које доказују дубоку народну мудрост и његово правилно схватање појма живота. Наш народ умује и ради тако

као да му је врло добро позната она латинска пословица да је нерад мајка свију порока. Он зна добро да човек после смрти не носи собом ништа „до скрштене беле руке и праведна дела своја". Напослетку, и хришћанска етика му није непозната са својим учењем да треба радити као да ће човек сто година живети, а Богу се молити као да ће сутра умрети. Све то долази од сазнања да у раду и стваралаштву лежи смисао човековог живота.

Вероватно је свако свестан о потреби рада и стварања. Само та свесност тога требала би да га нагна да ради онако како он замишља да треба то чинити и како сматра да је најбоље. Јер то је важно пре свега за њега као за јединку а потом и за заједницу којој припада. И ако се једно друштво буде састојало из таквих чланова, оно ће сигурно напредовати и биће му добро. А кад је добро друштво коме припадам, треба и мени као члану његову да буде добро. Кажем да је свестан човек тога зато што из сазнања и размишљања о потреби рада следи сам рад и акција. Омладина је, пак, прва та која треба да докаже и покаже да је она стварно извор снаге народне и здравља моралног и физичког. Зато што на њој остаје будућност и што се од ње много очекује она треба да се оспособи за то. Оспособиће се, пак, само радом, и физичким и духовним радом на својем усавршавању и радом на добро своје домовине. Јер да би се помогло другом треба спремити најпре себе, треба знати шта хоћеш и шта можеш, чему тежиш и шта радиш. Да би сунце својим топлим и благотворним зрацима обасјало земљу, мора да се најпре уздигне високо на небу, а уздижући себе оно има све већи домен свога утицаја и дејства.

ЂОРЂЕ С. КУСТУДИЋ

Рад је неопходна ствар у животу. Шта више, без рада је немогуће одржати и сам живот. Све ствари које су нам потребне за одржање живота, па и оне најосновније, створене су само захваљујући раду, како физичком, тако и умном.

Када тако посматрамо рад, лако бисмо дошли до закључка да рад има свој смисао једино као средство за одржавање живота и тако бисмо рад означили као нижу потребу у животу човека. Међутим тај закључак не би био тачан. Рад као такав има много виши смисао, много племенитију намену; рад изграђује човека као физичку, као интелектуалну и као моралну личност.

Физички рад у већини случајева служи стварању средстава за живот, али и он има свој виши циљ. Људско тело би остало закржљало, деформисано и ружно када не би вршило физички рад, када не би напрезањем развијало своје мишиће у лепе и савршене облике које су у камену најлепше приказали стари грчки вајари.

Па та ремек дела у скулптури, затим ремек дела грађевинарства у старој Грчкој, Египту и Риму, пред којима стојимо задивљени и у најмању руку несвесно осећамо величину стварања. Како су она створена? Створена су стрпљењем и трудом безбројних радника, који су својим длетима и чекићима у племенитом одушевљењу стварања уносили сваки по део себе у те величанствене творевине.

Они су свој рад управљали по наредбама и упутствима људи који су умним радом и инспирацијом

дошли до идеје о стварању тих великих дела, али ипак све те величанствене замисли би остале само замисли, да није било рада оних који су идеје пренели у свет стварности и дали им материјалан облик.

И већ ту, на првом кораку, ми морамо да признамо чак и физичком раду његову вишу сврху.

Када говоримо о физичком раду, одмах нам се намеће и појам умног рада, али је врло тешко повући јасну границу између те две врсте рада, јер и при најобичнијем физичком раду човек је ипак приморан да направи и известан умни напор, како би његов физички рад употребио најцелисходније. Тако је преко физичког рада, човек дошао и до вишег облика рада, до умног рада.

Тиме рад и стварање добијају све виши, племенитији облик. Човек се у раду све више уздиже. Изграђује себе интелектуално, радом развија до крајњих граница своје умне способности — оно што му омогућава да буде изнад свих живих бића на земљи.

Умним напрезањем човек доприноси напретку људског рода, он ствара и ради за више циљеве, уздиже личност људску и пружа јој максимум удобности и сигурности. Без умне активности се не могу замислити дела великих људи у свим областима живота, почевши од многих великих научника, који су својим открићима из области физике, астрономије, медицине и свих егзактних и природних наука омогућили човечанству огроман напредак у материјалној култури, па до великих мислилаца свих времена који су човечанству оставили непресушне изворе знања, племенитости и врлине.

Иако је за већину људи, због степена обдарености и интелигенције, немогуће да постигну на пољу умног рада оно што су постигли велики људи, то не значи да је умни рад нешто достижно малом броју људи. Умни рад је приступачан свим људима и сваки човек треба да ствара на том пољу према својим могућностима, изграђујући своју интелектуалну личност, што је у ствари један од најглавнијих циљева рада.

Поред тога што је развијање интелектуалне личности човекове неоспорно висок и племенит циљ, рад

Градска библиотека „Радоје Домановић" Лесковац

има још један циљ који превазилази овај први. Рад има циљ да оплемени човека, да створи и изгради његову моралну личност.

Јер, све до сада набројано у ствари претставља практичну вредност рада, док изграђивање морала кроз рад даје раду његову праву вредност.

А пошто су етичке вредности основне вредности у животу, и пошто живот може да има смисла једино ако у њему има морала, јасно је да рад даје смисао животу човека који има пред собом веће циљеве него што је одржање само своје личности.

Стварање и рад оплемењују човека; кроз свој рад човек научи да поштује и туђ рад, а поштујући туђ рад он долази до поштовања туђе личности, што је један од главних услова за здраво и напредно друштво.

Људи који су имали високо изграђени култ рада и стварања, увек су били и високо моралне личности, док леност за собом повлачи многе пороке.

Човек који ради свестан је своје вредности, не упоређује своје успехе са успесима других, јер зна да његов успех зависи од његовог рада, а завидљивци су били увек они који су услед свога нерада остајали у позадини и одатле говорили о својој злој судбини и о „срећи" других који су захваљујући своме раду отишли напред.

Рад пречишћава човека, искорењује из њега све негативне особине, ствара од њега личност на коју се други угледају и тако повећава број корисних чланова друштва.

Човек који ствара интелектуално не може бити рђав и себичан, јер оно што он ствара није само његово, то постаје својина свих људи, док он несебично ради даље, свестан да су рад и стварање највише вредности.

Радом користимо себи, својим савременицима, користићемо онима који ће да дођу; радом користимо свим људима, своме народу, човечанству, а то је највише што може да уради један човек, то је циљ којем треба да се иде, то је смисао живота.

САДРЖАЈ:

Страна

Комисија за оцену задатака: Предлог Министру просвете и вера 3
Миленко С. Мисаиловић, свршени ученик V разр. Учитељске школе у Ужицу 5
Милица М. Петровић, свршена ученица VIII разр. Женске гимназије у Нишу 8
Бранко Л. Златовић, свршени ученик VIII разр. Треће мушке гимназије у Београду 12
Мирјана Татић, свршена ученица VIII разр. Женске гимназије Краљице Марије у Београду 14
Надежда Д. Ђуровић, свршена ученица VIII разр. Треће женске гимназије у Београду 16
Крунија Ж. Гуцонић, свршена ученица VIII разр. Женске реалне гимназије у Шапцу 18
Петроније Н. Лазаревић, свршени ученик VIII разр. Прве мушке реалне гимназије у Нишу 22
Срећко Недељковић, свршени ученик VIII разр. Прве мешовите гимназије у Чачку 27
Радомир М. Матић, свршени ученик VIII разр. гимназије у Зајечару 30
Ђорђе С. Кустудић, свршени ученик VIII разр. Осме мушке реалне гимназије у Београду 37